

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์ เรื่องไกลบ้าน

The Aesthetic ways of Using English loanwords in Royal writing, Klai-Ban

พัชรีย์ จำปา¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการใช้คำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศในยุคบุกเบิกของไทย ในช่วงเวลาของการเสด็จประพาสยุโรปเมื่อปีพ.ศ. 2449 ผู้ที่รู้และเข้าใจภาษาอังกฤษยังมีไม่มากนัก ประกอบกับการใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษาอังกฤษเพื่อถ่ายทอดเรื่องเล่าแปลกใหม่จากต่างแดนมาสู่ผู้อ่านชาวไทยยังเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก แต่ผู้ประพันธ์ทรงเลือกสรรกลวิธีที่หลากหลายในการสื่อความ ได้แก่ การทับศัพท์ การสร้างศัพท์ การแปลศัพท์ และการเปรียบศัพท์ เพื่อก่อ “ภาพ” ขึ้นในใจของผู้อ่านให้นึกมองเห็นถิ่นฐานบ้านเมือง ภูมิประเทศ วิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของสังคมยุโรปได้อย่างเด่นชัด สุนทรียวิธีเหล่านี้ย่อมรังสรรค์ขึ้นด้วยพระอัจฉริยภาพอันเลิศยิ่งของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งในฐานะกวีและความเป็นปราชญ์ซึ่งทรงแตกฉานทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แม้เวลาแห่งการพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านจะล่วงลุล่วงมานานนับศตวรรษ แต่ “ภาพ” อันงดงามและซาบซึ้งใจก็ยังคงดำรงอยู่

คำสำคัญ: พระราชนิพนธ์ / พระราชหัตถเลขา / คำยืมภาษาอังกฤษ / สุนทรียวิธี

Abstract

Keywords: Royal writing / Royal letter / English loanwords / Aesthetic way

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เกริ่นนำ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจที่สำคัญมากมายอันก่อให้เกิดคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศชาติและปวงชนชาวไทย อาทิ การเลิกทาส การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน การปฏิรูปการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาบ้านเมืองให้ทันสมัยด้วยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ได้แก่ การจัดตั้งไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ การประปา การไฟฟ้า การนำรถยนต์ที่เป็นพาหนะทางบกมาใช้ในการเดินทาง ได้แก่ รถลาก รถราง รถยนต์ และรถไฟ รวมทั้งการปฏิรูประบบการเงินและการคลังของไทย โดยการจัดเก็บภาษีอากร การใช้ธนบัตรแทนเงินพดด้วงและจัดตั้งธนาคารที่เป็นของคนไทยขึ้นเป็นครั้งแรก เป็นต้น ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นพสกนิกรไทยจึงพร้อมใจกันถวายพระราชสมัญญาว่า “สมเด็จพระปิยมหาราช” ซึ่งมีความหมายว่า “พระมหากษัตริย์อันทรงเป็นที่รักยิ่งของปวงชน” และเนื่องในวโรกาสคล้ายวันพระราชสมภพ 150 พรรษา ในปีพ.ศ. 2546 องค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้มีมติประกาศเทิดพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะ “บุคคลสำคัญที่มีผลงานดีเด่นของโลก 6 สาขา ประกอบด้วยสาขาการศึกษา สาขาวัฒนธรรม สาขาพัฒนาสังคม สาขามานุษยวิทยา สาขาสังคมศาสตร์ และสาขาการสื่อสาร” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: คำนำ)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอด 42 ปีแห่งการครองราชย์โปรดการเสด็จประพาสไปยังสถานที่ต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า การเสด็จ “ประพาสต้น” เพื่อทรงเยี่ยมเยียนและทอดพระเนตรชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เอง ทำให้ทรงรับรู้ทุกข์สุขของราษฎรอย่างใกล้ชิด และทรงหาหนทางปรับปรุงให้เกิดความอยู่ดีมีสุขขึ้น นอกจากนี้ยังได้เสด็จประพาสต่างประเทศหลายแห่งทั้งในเอเชียและยุโรป เพื่อทรงเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ โดยทรงนำวิชาความรู้และวิทยาการแขนงต่าง ๆ มาพัฒนาชาติบ้านเมืองให้มีความเจริญทัดเทียมอารยประเทศ ด้วยพระเกียรติคุณอันปกแผ่ไพศาลในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่เสด็จต่างประเทศเป็นระยะทางไกลอย่างที่ไม่เคยมีพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ใดได้ทรงกระทำมาก่อน หนึ่งในพระราชสมัญญาอันมากมายที่มีผู้ถวายแด่พระองค์ก็คือ “พระมหากษัตริย์ผู้เปิดโลกแห่งการเดินทาง” หรือ “The King Who Opened the World of Travelling” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2547: 30)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาและทรงเรียนรู้ภาษาอังกฤษมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ในเบื้องต้นทรงศึกษาเล่าเรียนกับสมเด็จพระบรมชนกนาถ คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษจนถึงขั้นทรงพระอักษรโต้ตอบเป็นภาษาอังกฤษกับชาวต่างชาติด้วยพระองค์เอง อีกทั้ง “เมื่อทรงขึ้นครองราชย์ในปีพ.ศ. 2394 ทรงเปิดประตูประเทศสู่โลกตะวันตก และทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษ ถึงกับจ้างครูภาษาอังกฤษให้มาสอนพระโอรสและพระธิดาทุกพระองค์ในพระราชวัง” (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540: 136) ครูต่างชาติคนแรกเป็นสตรีชาวอังกฤษคือ นางแอนนา เลียวโนเวนส์ (Anna Leonovens) และขณะประทับอยู่ฝ่ายหน้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงศึกษากับมิชชันนารีชาวอเมริกันชื่อ แซนด์เลอร์ (หรือหมอมจันดเล J.H.Chandler) ต่อมาเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้วยังทรงมีครูภาษาอังกฤษชื่อ แพตเทอสัน (Francis George Patterson) นอกจากนี้ยังทรงพระราชอุตสาหะฝึกฝนภาษาอังกฤษด้วยพระองค์เองอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับทรงมีพระราชจริยวัตรรักการอ่านหนังสือหลายประเภททั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จึงทำให้ทรงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมตะวันตกอย่างลึกซึ้ง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2518: 97-98) เมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก ปี

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

พ.ศ. 2440 หนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พลเรือเอกวงค์ และวรสูลีศรี ส่งเจริญ, ม.ป.ป. อ้างถึงในพ.อ.ดร.ศรัศกร ชูสวัสดิ์, 2554: 88) ความว่า

พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ทรงได้รับการศึกษาตามแบบสมัยใหม่ และภาษาต่างประเทศที่โปรดคือภาษาอังกฤษ ซึ่งรับสั่งได้เป็นอย่างดี เป็นที่กล่าวกันว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมสูง ทรงเปิดรับแนวความคิดสมัยใหม่ ปรัชญา วิทยาศาสตร์ และนอกจากนั้นยังสนพระราชหฤทัยความก้าวหน้าต่างๆ ทุกรูปแบบ

ด้วยพระปรีชาสามารถอันแตกฉานทางด้านภาษาอังกฤษ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก และทรงเรียนรู้ความคิดความอ่านของคนต่างวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง จึงทรงสามารถนำพาสยามประเทศให้อยู่รอดปลอดภัยได้ท่ามกลางวิกฤติของการแผ่ขยายลัทธิจักรวรรดินิยมจากมหาอำนาจตะวันตก นอกจากนี้ยังทรงวางรากฐานการศึกษาเพื่อให้คนไทยได้มีความรู้และความคิดเท่าทันกับต่างชาติ โดยทรงส่งพระราชโอรสและบุคคลต่างๆ ไปศึกษาต่อต่างประเทศหลายสาขา ส่วนในประเทศได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนภาษาไทยและภาษาต่างประเทศขึ้น แม้ในชั้นแรกมีผู้เรียนเฉพาะในกลุ่มพระราชวงศ์ แต่ต่อมาได้มีบุตรหลานข้าราชการและคหบดีเข้ามาเรียนเพิ่มขึ้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2555: 49) ทรงเล่าว่า “ในเวลานั้นข้าราชการที่ไม่เป็นหนังสือมีอยู่มาก เพราะแต่ก่อนการเขียนหนังสือไม่ใช่ของจำเป็นสำหรับขุนนาง มีอะไรก็บอกด้วยปากให้เสมียนเขียนก็ได้ มาจนในรัชกาลที่ 5 ขุนนางต้องเป็นหนังสือ และต้องส่งลูกเข้าเรียน จึงจะมีความเจริญได้”

หนึ่งในพระราชกรณียกิจอันมากมายที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญด้วยพระราชวิริยะอุตสาหะจนบังเกิดเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อชาติบ้านเมืองและอาณาประชาราษฎร์ก็คือ การทรงงานด้านอักษรศาสตร์ โดยทรงมีบทพระราชนิพนธ์ทั้งประเภทร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นจำนวนมาก พระราชนิพนธ์หลายเรื่องของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีที่มาจากการเล่นประพาสไปยังสถานที่ต่างๆ และได้ทรงจดบันทึกเรื่องราวที่ทรงประสบหรือได้ทอดพระเนตรไว้เป็นหลักฐานอย่างละเอียดลออในทำนองจดหมายเหตุหรือบันทึกประจำวัน ไม่ว่าจะเป็เส้นทางที่เสด็จพระราชดำเนิน สภาพภูมิประเทศ ชีวิตความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในสถานที่ต่างๆ “เนื้อหาเหล่านี้มีลักษณะเด่นแตกต่างจากการจดบันทึกเรื่องราวโดยทั่วไป เพราะมิได้เป็นเพื่อ ‘บันทึกความทรงจำในเหตุการณ์ที่ทรงปฏิบัติ’ เท่านั้น หากแต่ลักษณะลีลาภาษาที่ใช้ก็เป็นร้อยแก้วที่อ่าน น่าติดตาม ทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลินใจ ดังนั้นจึงเห็นว่า พระราชนิพนธ์จดหมายเหตุรายวันเป็นต้นเค้าการเขียนสารคดีท่องเที่ยวของไทยในยุคต่อมา” (สรตี ปรีชาปัญญากุล, 2551: 3) ข้อคิดเห็นนี้สอดคล้องกับคำอธิบายของธัญญา สังขพันธานนท์ (2548: 165) ที่ว่า “เจ้านายไทยในอดีตเมื่อได้เดินทางไปยังดินแดนต่างๆ มักจะเขียนบันทึกเล่าประสบการณ์ของตนไว้ในเอกสารที่มักเรียกกันว่า “จดหมายเหตุ” เช่น จดหมายเหตุราชทูตไทยไปกรุงลอนดอนของหม่อมราโชทัย เขียนขึ้นเมื่อครั้งเดินทางเป็นลำไปกับคณะทูตไทยเพื่อเฝ้าพระราชินีวิกตอเรียของอังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 4 หรือแม้แต่พระราชนิพนธ์ “ไกลบ้าน” ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็จัดว่าเป็นสารคดีท่องเที่ยวที่เขียนขึ้นในยุคแรกๆ”

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน: เพชรน้ำงามของสารคดีท่องเที่ยวยุคบุกเบิก

เมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 ในปีพ.ศ. 2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจดบันทึกเรื่องราวต่างๆ เป็นรายวัน และทรงใช้รูปแบบจดหมายจาก “พ่อ” เขียนถึง “ลูก” รวมจำนวน 43 ฉบับ พระราชทานมายังสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าวิภาวดี กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม หรือ “สมเด็จพระหญิงน้อย” (ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ทรงกรมเป็นกรมขุนอุทงเขตต์ตติยนาถ ในปีพ.ศ. 2468) ซึ่งขณะนั้นทรงทำหน้าที่เป็นเลขาธิการฝ่ายในสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระบรมชนกนาถ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัติพระนครในปีพ.ศ. 2450 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นผู้อำนวยการจัดพิมพ์เป็นหนังสือขึ้นครั้งแรกเพื่อจำหน่ายในงานไหว้พระประจำปี วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม โดยโปรดเกล้าฯ เรียกชื่อพระราชหัตถเลขาว่า “ไกลบ้าน” ต่อมาได้มีการจัดพิมพ์พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านอีกหลายครั้งจนถึงเล่มล่าสุดซึ่งจัดพิมพ์เป็นครั้งที่ 7 ในปีพ.ศ. 2551

พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมที่ดีเยี่ยม เต็มเปี่ยมด้วยคุณค่าด้านเนื้อหา และคุณค่าด้านวรรณศิลป์ กล่าวคือเนื้อความในพระราชหัตถเลขาทรงเล่าถึงสภาพบ้านเมือง ชีวิตความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในต่างแดนที่ได้ทอดพระเนตรตลอดเส้นทางที่เสด็จประพาส นับตั้งแต่เสด็จลงเรือพระที่นั่งมหาจักรีออกจากกรุงเทพฯ ไปยังสถานที่ต่างๆ ได้แก่ สิงคโปร์ อิตาลี เยอรมนี ฝรั่งเศส อังกฤษ สวิตเซอร์แลนด์ เบลเยียม เดนมาร์ก นอร์เวย์ และมอลตา นอกจากนี้ยังทรงสอดแทรกพระราชทัศนะที่ทรงมีต่อเหตุการณ์หรือสิ่งที่ได้ทอดพระเนตรเอาไว้อย่างลึกซึ้งและแหลมคม ทำให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสในการอ่านอย่างเต็มที่ด้วยทรงเลือกสรรถ้อยคำในการถ่ายทอดเรื่องราวที่ทรงประสบผลพบกับอารมณ์ความนึกคิดได้อย่างงดงามประณีตและจับใจ ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (เล่ม 1: คำนำ) กล่าวไว้ว่า

อันพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านนี้ เป็นหนังสือเรื่องหนึ่งซึ่งอ่านไม่รู้เบื่อ ข้าพเจ้าเองได้อ่านประมาธเห็นจะราวห้าเที่ยวหกเที่ยวแล้วยังไม่เบื่อ ใครได้เคยอ่านมาแต่ก่อนก็กล่าวเช่นเดียวกัน เพราะพระราชปฏิภาณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์กระบวนพรรณนาว่าด้วยสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ดี ฤกระบวนบรรยายเล่าเรื่องราวอันใดก็ดี แจ่มแจ้งอ่านจับใจ ไม่ว่าพระราชนิพนธ์เรื่องใดๆ ในกระบวนนั้นแทบไม่มีผู้ใดเทียบถึง แลหนังสือเรื่องไกลบ้านนี้ นอกจากคำตำราสเล่าความทุกข์สุขส่วนพระองค์ในการเสด็จในครั้งนั้น ทรงพระราชนิพนธ์พรรณนาว่าด้วยถิ่นฐานบ้านเมือง แลบรรยายถึงขนบธรรมเนียมต่างๆ ของนานาประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องแปลกประหลาดกับกระแสพระราชวิจารณ์อันสุขุมคัมภีรภาพ และมีเรื่องสนุกขบขันแกมกันไป จึงชวนอ่านเพลินเพลินมิรู้จักเบื่อ

ลักษณะเด่นประการหนึ่งในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ การใช้คำยืมภาษาอังกฤษ ซึ่งวีระ ภาณุตานนท์ (2541: 34) สสำรวจพบว่ามีจำนวนมากที่สุดถึง 430 คำ เมื่อเทียบกับพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วที่เป็นจดหมายเหตุ พระบรมราชาวาท และพระราชหัตถเลขา ทั้งนี้ผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับความเห็นของทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2519: 19) ที่ว่า

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วรรณกรรมร้อยแก้วพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ได้รับการยกย่องว่าเป็นความเรียงที่ดีเด่นเป็นแบบอย่างการเขียนเรียงความ โดยเฉพาะแบบอย่างการใช้ภาษา รวมถึงการใช้คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ ซึ่งยังไม่มีกรับัญญัติคำในภาษาไทยขึ้นใช้ในสมัยนั้น [เน้นโดยผู้เขียน] ทรงอธิบายเรื่องราวต่างๆ อย่างละเอียดลออ มีเนื้อหาสาระแสดงให้เห็นว่า มีการค้นคว้ากว้างขวาง ให้หลักฐาน และรายละเอียดชัดเจน แสดงถึงความรอบรู้อย่างลึกซึ้ง

ในช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านเมื่อปีพ.ศ. 2449 บรรดาพระราชวงศ์และราษฎรบางกลุ่มซึ่งได้รับการศึกษาจากต่างประเทศเริ่มทยอยกลับมาทำงานในเมืองไทย ทำให้มีผู้รู้หนังสือภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น แต่การรับรู้เรื่องราวของสังคมยุโรปในสายตาของคนไทยส่วนใหญ่ยังคงเป็นภาพที่สะท้อนจากชาวตะวันตกบางกลุ่มที่ได้เข้ามาอยู่ในเมืองไทย จนกระทั่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรปในครั้งหลัง และต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านออกจำหน่าย จึงเท่ากับได้ทรงขยายภาพของสังคมยุโรปออกไปในมุมกว้างและลึกซึ้ง ทำให้คนไทยได้มีโอกาสรับรู้และเข้าใจชาวตะวันตกในแง่มุมที่ละเอียดซับซ้อนยิ่งกว่าภาพเดิมที่เคยมี

น่าสนใจอย่างยิ่งว่าในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านซึ่งมีเนื้อความเกี่ยวกับบ้านเมืองต่างแดนนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้กลวิธีใดบ้างในการถ่ายทอดคำยืมภาษาอังกฤษเพื่อทรงบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่ทรงประสบและทอดพระเนตรในขณะเสด็จประพาสยุโรปให้ชาวไทยได้รับรู้และเข้าใจ ทั้งนี้เพราะการถ่ายทอดเรื่องราวของต่างแดนย่อมหลีกเลี่ยงได้ยากที่จะไม่นำถ้อยคำในภาษาของถิ่นนั้นๆ มาปะปนอยู่ในงานประพันธ์ หากในทางกลับกันถ้อยคำเหล่านั้นก็กลายเป็นสิ่งทำลายความสามารถของผู้ประพันธ์ซึ่งจำเป็นต้องเลือกสรรกลวิธีอันหลากหลายเพื่อสื่อความหมายของถ้อยคำที่แตกต่างจากภาษาของตนให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างกระจ่าง ทั้งนี้ยังต้องกระทำควบคู่ไปกับกระบวนการสร้างความไพเราะงดงามให้กระชับอารมณ์อันดีลึกซึ้งของผู้อ่านอันเป็นสัมฤทธิ์ผลปลายทางของการสร้างสรรค์งานประพันธ์ทุกชนิด การใช้คำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านซึ่งเป็นหน่วยทางภาษาระดับคำอันเป็นหน่วยสื่อความหมายที่เล็กที่สุด จึงเป็นทั้งเครื่องฉายภาพเรื่องราวแปลกใหม่ในต่างแดนมาสู่การรับรู้ของผู้อ่านชาวไทย และเป็นพาหะทางศิลปะที่ได้นำพาความซาบซึ้งงดงาม จับจิตจับใจให้เกิดแก่ผู้อ่าน

คำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน: กลวิธีอันสุนทร

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นเวลาซึ่งสังคมไทยเปิดรับวิทยาการสมัยใหม่จากตะวันตกเข้ามามากมายหลายด้าน ทำให้มีการใช้คำยืมภาษาต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคำยืมภาษาอังกฤษ ซึ่งได้รับความนิยมแพร่หลายมาก เนื่องจากเป็นภาษาของชาติมหาอำนาจในขณะนั้นคือ อังกฤษ ซึ่งได้ติดต่อสัมพันธ์กับไทยหลายลักษณะ ทั้งทางด้านการค้า การทูต การศาสนา และการจ้างงานของเอกชน อีกทั้งในกลุ่มคนไทยก็มีผู้ไปศึกษาต่างประเทศ ส่วนผู้ที่อยู่ในประเทศบางกลุ่มก็มีโอกาสได้ทำงานร่วมกับชาวต่างชาติ จึงทำให้มีการรับความคิดและวิทยาการใหม่ๆ ของตะวันตกอย่างเต็มที่ ส่งผลให้ภาษาไทยเริ่มปรับเปลี่ยนตามการขยายตัวของสังคม โดยมีคำศัพท์หรือสร้างศัพท์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นจำนวนมากสำหรับใช้แทนสิ่งใหม่หรือความคิดใหม่ที่รับเข้ามานั้น

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 ในปีพ.ศ. 2449 นอกจากทรงมีพระราชประสงค์เพื่อทรงรักษาพระวรกายตามคำกราบบังคมทูลของแพทย์แล้ว ขณะเสด็จประพาสยังสถานที่ต่างๆ ยังทรงมี

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

พระราชวิริยอุตสาหะจดบันทึกเรื่องราวต่างๆ เอาไว้อย่างละเอียดลอออันเป็นที่มาของพระราชนิพนธ์ที่เป็นวรรณกรรมชั้นเยี่ยมเรื่อง “ไกลบ้าน” ต่อมาได้มีการจัดพิมพ์เป็นหนังสือออกจำหน่ายขึ้นครั้งแรกเมื่อปีพ.ศ.2450 ทำให้คนไทยจำนวนมากได้มีโอกาสรับรู้เรื่องราวที่น่าสนใจและสิ่งแปลกใหม่ต่างๆ ของสังคมตะวันตก โดยเฉพาะการใช้คำยืมภาษาอังกฤษซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ทรงเลือกสรรกลวิธีอันหลากหลายมาใช้สื่อสารคำยืมภาษาอังกฤษเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสมและงดงามยิ่งนัก กลวิธีต่างๆ มีดังนี้

1. การทับศัพท์ การทับศัพท์ในที่นี้ ได้แก่ การนำคำยืมภาษาอังกฤษมาใช้เขียนด้วยตัวอักษรและอักขรวิธีไทย โดยพยายามรักษาการออกเสียงให้ใกล้เคียงกับคำเดิมในภาษาอังกฤษ แต่อาจมีการดัดแปลงเสียงบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับระบบเสียงภาษาไทย วิโรจน์ อรุณมานะกุล (2551: 111) กล่าวว่า “การทับศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นวิธีการเฉพาะหน้าที่ใช้รับมือกับคำต่างประเทศที่เข้ามาในภาษาไทยจนกว่าจะมีคำที่เหมาะสม คำทับศัพท์จึงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และคำทับศัพท์จำนวนไม่น้อย ที่เมื่อใช้กันแพร่หลาย ก็เป็นที่ยอมรับกันมากกว่าศัพท์บัญญัติตามมาทีหลัง”

การใช้คำยืมภาษาอังกฤษด้วยวิธีการทับศัพท์ในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือทรงใช้คำทับศัพท์โดยไม่มีคำไทยกำกับ และทรงใช้คำไทยประกอบกับคำทับศัพท์ ทั้งนี้เพราะเรื่องราวที่ทรงบอกเล่ามาสู่ผู้อ่านชาวไทยยังเป็นสิ่งแปลกใหม่ ดังนั้นแม้ทรงใช้คำยืมภาษาอังกฤษโดยวิธีทับศัพท์เข้ามาอธิบายสิ่งที่ทรงประสบหรือทอดพระเนตรในสถานที่ต่างๆ ที่เสด็จประพาส แต่มักทรงใช้คำไทยประกอบอยู่ด้วยมากกว่าการใช้คำทับศัพท์โดยตรงซึ่งไม่มีคำไทยกำกับ ดังตัวอย่าง

เมื่อวานนี้ที่ปากน้ำก็ได้เปิดออฟฟิศเรื่องเงินประจำปีสำเร็จ แล้วเขียนหนังสือเหล่านี้ เลยยังไม่ได้ลงมืออ่านหนังสือ (เล่ม 1: 4)

ข้อความข้างต้นทรงใช้คำยืมภาษาอังกฤษโดยทรงเขียนทับศัพท์ตามที่ทรงออกเสียง คือคำว่า “ออฟฟิศ” (Office) ซึ่งคำนี้น่าจะมีผู้ยืมเข้ามาใช้พูดกันบ้างแล้วในช่วงเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เห็นได้จากการที่ทรงใช้โดยไม่มีคำไทยกำกับ แม้อาจจะมีผู้อ่านที่ไม่คุ้นเคยกับคำทับศัพท์คำนี้อยู่บ้าง แต่ก็สามารถเข้าใจความหมายได้โดยพิจารณาในเนื้อความซึ่งทรงเล่าเกี่ยวกับการทรงงาน แล้วนำไปเชื่อมโยงกับคำทับศัพท์ว่า “ออฟฟิศ”

การใช้คำทับศัพท์โดยไม่มีคำไทยกำกับอีกกรณีหนึ่งคือ ทรงใช้คำทับศัพท์ที่เป็นคำใหม่และเป็นคำที่ทรงนำมากล่าวถึงเป็นครั้งแรก หรือทรงใช้คำทับศัพท์เพื่อสื่อความหมายเฉพาะบริบท ก็จะทรงใช้เครื่องหมายวงเล็บกำกับความหมายของคำศัพท์นั้นไว้ เพื่อให้ผู้อ่านไม่เกิดความสับสน ดังตัวอย่าง

แต่หนวปีนี้ล่าสโนฟิ่งจะหมดเมื่อเดือนเศษ ต้นไม้ฟิ่งจะผลิใบน้อยต้น ผู้หญิงยังใช้เฟอ (คือขนสัตว์คล่องคอเปนต์) อยู่มาก ถัดขึ้นไปจนจะถึงยอดถนนแคบลงจนถึงไม่มีทางคนเดินสองข้างแล้วแคบหนักเข้าไปจนถึงรถหลีกกันไม่ได้ เมื่อไปถึงที่ราบก็ไปเป็น สแควร์ (ลานกว้างปูศิลา) มีตึกใหญ่รอบแล้วก็กลับเข้าที่แคบไปอีกจนถึงวัด (เล่ม 1: 110)

ข้อความข้างต้นทรงใช้คำยืมภาษาอังกฤษโดยการทับศัพท์ ได้แก่ คำว่า “สโน” “เฟอ” และ “สแควร์” ซึ่งทั้งสามคำนี้ คำว่า “สโน” ทรงใช้วิธีทับศัพท์โดยไม่มีคำไทยกำกับ เนื่องจากเป็นคำเก่าที่ผู้อ่านอาจเคยได้ยินได้ฟังคำนี้มาแล้วใน

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

พระราชหัตถเลขาฉบับก่อนๆ จึงไม่ทรงแปลความหมายเอาไว้ ส่วนคำว่า “เฟอ” เป็นคำใหม่ที่ทรงนำมากล่าวถึงเป็นครั้งแรก และคำว่า “สแควร์” ทรงต้องการใช้ในความหมายเฉพาะ ทั้งสองคำนี้จึงทรงกำกับความหมายไว้ในวงเล็บ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวที่ทรงเล่าได้โดยไม่ติดขัด

วิธีการใช้คำทับศัพท์ในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านอีกลักษณะหนึ่งคือ ทรงใช้คำทับศัพท์ที่เป็นคำยืมภาษาอังกฤษประกอบกับคำไทยแบบผสมคำ ซึ่งวิธีนี้ในปัจจุบันนักภาษาศาสตร์เรียกว่า “คำยืมปน (loan blends)” ดังที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2525: 67) อธิบายว่า “เป็นคำผสมประกอบด้วยภาษาไทยส่วนหนึ่งและคำยืมจากภาษาอังกฤษอีกส่วนหนึ่ง” ในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านมีการใช้คำทับศัพท์แบบยืมปน ในบริบทที่ทรงเล่าถึงเรื่องราวใหม่ๆ ที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคย แต่เนื้อความของเรื่องที่ทรงเล่าสามารถเทียบเคียงความหมายได้กับเรื่องที่ผู้อ่านได้ประสบพบเห็นมาก่อน ดังตัวอย่าง

ในฤดูหนาวนั้นเข้าหยุดไม่ออก ไม่ว่าต้นไม้พืชพรรณอะไร หยุดไม่ออกหมด ถ้าหากว่า สะโนมาลาไปเข้าที่หว่านลงไว้สูงชันมาเสียแล้ว ถูกสะโนเข้าตายหมด จะต้องหว่านลงไปให้พอเหมาะกะกับสะโนจะมากลุ่มไม่เปนอันตราย คราวนี้พอตกถึงฤดูสปริงเข้านั้นถึงออกแลตั้งรวง แก่สุกพอทันเกี่ยวในต้นฤดูซัมเมอร์ จะว่าเปนเข้าเบา เพราะได้เกี่ยวก่อนเข้าพรรณอื่น ถ้าจะว่าเปนเข้าหนัก เพราะต้องหว่านข้ามปีก็ตาม แต่พอเริ่มเข้าฤดูสปริงราษฎรก็ไถหว่านเพิ่มเติมไปเปนแปลงๆ จนตลอดเวลาหว่านเข้าข้ามฤดูหนาว (เล่ม 1: 323-324)

ข้อความข้างต้นทรงเล่าถึงการทำนาข้าวสาลีในเมืองบาเดนบาเดน ประเทศเยอรมนี โดยทรงใช้คำทับศัพท์ที่เป็นชื่อฤดูกาลของยุโรป คือ “ฤดูสปริง” และ “ฤดูซัมเมอร์” แม้ในเมืองไทยไม่มีฤดูเหล่านี้ แต่ผู้อ่านก็สามารถเข้าใจได้ว่าทรงกำลังกล่าวถึงชื่อฤดู เพราะทรงใช้คำไทยที่ผู้อ่านคุ้นเคยคือ “ฤดู” มาประกอบกับคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ และยังทรงใช้คำไทยที่มีความหมายในกลุ่มเดียวกันคือคำว่า “ฤดูหนาว” มาช่วยแนะผู้อ่านอีกด้วย

ในบางครั้งการใช้คำทับศัพท์แบบยืมปน ทรงนำมาใช้ในเนื้อความที่ทรงแสดงพระราชทัศนะเกี่ยวกับเรื่องที่ทรงเล่า โดยทรงใช้วิธีกล่าวซ้ำคำทับศัพท์คำนั้น เพื่อทรงเน้นย้ำให้ผู้อ่านสังเกต และติดตาม ดังตัวอย่าง

คิดๆ ดูสร้างวังเวอไซล์นี้ ไม่ผิดอะไรกันกับสร้างพระนครธรรม ต่างกันแต่เวลาในกาลครั้งโน้นตั้งใจที่จะให้งามและเปนสง่าราษี สำหรับเฉลิมพระเกียรติยศ อยู่ไม่สบายฉันท วังเวอไซล์นี้ผิดกันที่เปนชั้นหลัง เมื่อมนุษย์รู้จักหาความสุขมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ทั้งดินฟ้าอากาศร้อนเย็นผิดกันต้องการที่กันที่บังมากกว่าในเมืองเขมร จึงได้มีหลังคามีฝามาก แต่สร้างขึ้นสำหรับเฉลิมพระเกียรติยศให้ภาว่าใหญ่โตงดงาม ไม่ต้องนึกถึงความสุขที่จะอยู่ จึงเห็นว่าไม่ผิดอะไรกัน งานที่ทำได้ด้วยลักษณะอันเดียวกัน คือ เกณฑ์แลทำให้ใหญ่โตที่สุด ซึ่งอาจจะทำได้ในเวลานั้น (เล่ม 2: 317-318)

ข้อความข้างต้นทรงใช้คำทับศัพท์แบบยืมปนคือ “วังเวอไซล์” (Chateau de Versailles) ซึ่งเป็นพระราชวังที่มีขนาดใหญ่โตและสวยงามตั้งอยู่ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส (ปัจจุบันใช้คำทับศัพท์เป็นภาษาไทยว่า “แวร์ซาย”) โดย

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง โกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ทรงเปรียบเทียบว่าเหมือนกับ “พระนคร” ของเขมร ซึ่งความใหญ่โตโอ่อ่านั้นทรงเห็นว่ามีจุดมุ่งหมายเดียวกันเท่านั้น คือ “สร้างขึ้นสำหรับเฉลิมพระเกียรติยศให้กว่าใหญ่โตงดงาม ไม่ต้องนึกถึงความสุขที่จะอยู่”

การใช้คำทับศัพท์แบบยืมปนอีกลักษณะหนึ่งในพระราชนิพนธ์เรื่อง โกลบ้านคือ การหลากคำ โดยทรงนำคำยืมภาษาอังกฤษมาผสมกับคำไทยที่เป็นคำในกลุ่มเดียวกันเมื่อได้กล่าวถึงสิ่งนั้นซ้ำอีกครั้ง แต่ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้อ่านรู้สึกเบื่อหน่าย จึงทรงสร้างคำให้แตกต่างกัน ดังตัวอย่าง

มอสแห้ง ๆ สีขาวนี่เป็นอาหารของ กวางเรนเดียร์ ที่สำหรับใช้ลากเลื่อน ซึ่งไปเห็นเมื่อวานนี้ ตัวเรนเดียร์ นี้สีสันน่าเกลียด มีขาอยู่กับดำปนกัน ขาวแห้ง ๆ เหมือนกันกับมอส ดาก็เปื้อน ๆ กินมอสนี้เบิกบานทีเดียว (เล่ม 2: 53)

ข้อความข้างต้นทรงใช้คำทับศัพท์แบบยืมปนว่า “กวางเรนเดียร์” และ “ตัวเรนเดียร์” ซึ่งเป็นกวางชนิดหนึ่งใช้สำหรับลากเลื่อน ทรงพบเห็นบนเกาะตอร์คเฮตเดน ประเทศนอร์เวย์ กวางชนิดนี้แตกต่างจากพันธุ์ที่มีในเมืองไทย จึงทรงใช้คำไทยว่า “กวาง” ผสมกับคำยืมคือ “เรนเดียร์” และทรงใช้คำไทยว่า “ตัว” ซึ่งบอกลักษณะของสัตว์มาผสมกับคำยืมคำเดิม เพื่อทรงหลีกเลี่ยงการใช้คำเดิมซ้ำ ๆ ในการบรรยายรายละเอียดของกวางชนิดนี้

การใช้คำทับศัพท์ที่เป็นการหลากคำอีกลักษณะหนึ่งคือ ทรงใช้บรรยายสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน หรืออยู่ในชุดเดียวกัน โดยมีคำที่เป็นหน่วยย่อย และคำที่เป็นหน่วยใหญ่ ในทางภาษาศาสตร์เรียกคำที่มีความหมายสัมพันธ์กันในลักษณะนี้ว่า คำจ่ากลุ่ม – คำลูกกลุ่ม (Hyponymy and Co-hyponymy) ดังตัวอย่าง

ถนนที่ทำเหมือนโยแมงมุม เหลือที่ผู้มาใหม่จะจำได้ แต่ถึงอย่างนั้น ยังรู้สึกได้ว่าย่ำง่ายกว่าที่อื่น ๆ เพราะมีสิ่งสำคัญเป็นที่สังเกตตั้งว่านี่ รถสารพัดทุกอย่าง ที่จะพึงมียกไว้แต่ รถแอนซัมแคบ ที่มีปิดนำอันมีแต่เฉพาะเมืองอังกฤษ นอกนั้นมีสารพัดทุกอย่าง รถออมนิบัส ทั้งที่ย่อมมาสามแลดตีมแลเอ เลกตริก รถโมเตอคาร์ สารพัดทุกอย่าง จนกระทั่ง โมเตอคาร์ 2 ชั้น คนนั่งแน่นคลัก (เล่ม 1: 359)

ข้อความข้างต้นทรงบรรยายสภาพการจราจรที่แออัดคับคั่งบนถนนในเมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยทรงเปรียบเทียบถนนที่เชื่อมต่อกันมากมายหลายสายว่า “เหมือนโยแมงมุม” และทรงใช้คำจ่ากลุ่มที่เป็นคำไทยว่า “รถ” เพื่อทรงระบุประเภทของสิ่งที่ทรงกำลังอธิบาย และทรงใช้คำทับศัพท์ที่คำลูกกลุ่ม ได้แก่ คำว่า “รถแอนซัมแคบ” “รถออมนิบัส” “รถโมเตอคาร์” และ “โมเตอคาร์ 2 ชั้น” เพื่อทรงแจกแจงรถนานาชนิดที่วิ่งกันขวักไขว่อยู่บนถนน วิธีการบรรยายโดยการหลากคำที่เป็นคำจ่ากลุ่ม-คำลูกกลุ่ม จึงช่วยขยายภาพในจินตนาการของผู้อ่านให้เด่นชัดขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้การใช้คำทับศัพท์ที่เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษอาจใช้สื่อความหมายได้ดีกับผู้อ่านชาวไทย บางกลุ่ม แต่แท้จริงอาจมีชาวไทยอีกจำนวนมากที่ยังไม่คุ้นเคยกับถ้อยคำที่มาจากภาษาต่างประเทศ ดังเหตุการณ์ตอนหนึ่ง ทรงเสด็จการเสด็จประพาสยุโรปเป็นเวลานาน ทำให้ทรงมีพระอาการเบื่ออาหารฝรั่ง จึงเสวยพระกระยาหารได้น้อย และในกลางดึกคืนหนึ่งขณะประทับในเรือเพื่อเสด็จกลับเมืองไทย ทรงอดทนต่อความหิวจนไม่สามารถระงับได้ด้วยทรงนึกเห็นภาพอาหารไทยนานาชนิดอยู่ตลอดเวลา จึงทรงเรียกให้ “อ้ายพ็อน” หรือหลวงฤทธิ (พ็อน ศิลปี) ซึ่งเป็นนายเวรมหาดเล็กไปจัดหาผลไม้มาถวาย ทรงเส้าว่า

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เห็นจะไม่ได้การ สู้มันไม่ไหว เรียกย้ายฟ้อน ไปคล้ายๆ ดู มันมีลูกไม้อะไรอยู่ที่ไหนไม่ว่า ให้เอามาให้
ลูกคนหนึ่ง อ้ายฟ้อนไปสักครู่หนึ่งกลับมาบอกว่า “มีแต่แอ็บเปอลด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม” ตอบว่า
“แอ็บเปอลไม่ใช่ลูกไม้เอาเอามาเถอะ” (เล่ม 2: 574)

ข้อความข้างต้นทรงใช้คำยืมภาษาอังกฤษคือ Apple ซึ่งเป็นชื่อผลไม้ชนิดหนึ่ง โดยทรงใช้คำทับศัพท์สองแบบ
คือ “แอ็บเปอล” เมื่อทรงย้ายตามนายเวรมหาดเล็กว่า “แอ็บเปอล ไม่ใช่ลูกไม้เอา” และทรงใช้ว่า “แอ็บเป้อ” ตามที่ทรงได้
ยินจากการออกเสียงของหลวงฤทธิ เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นข้อบ่งชี้ประการหนึ่งว่าการรับอิทธิพลคำยืมภาษาอังกฤษ
เข้ามาในยุคแรกๆ นั้นคนไทยบางกลุ่มยังออกเสียงตัวสะกด ล [-l] ไม่ได้เนื่องจากไม่มีในระบบเสียงภาษาไทย ประกอบ
กับการไม่เข้าใจความหมายของคำยืมจึงส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการสื่อสารดังเช่นกรณีของหลวงฤทธิ เหตุการณ์
ที่ทรงเล่านี้ไม่เพียงเรียกรอยยิ้มให้แก่ผู้อ่าน แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงน้ำพระราชหฤทัยอันเปี่ยมด้วยพระเมตตาของ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงต่อข้าราชการอย่างหาที่สุดมิได้ ด้วยทรงไม่ได้ถือโทษเอาผิดนายเวร
มหาดเล็กที่ไม่สามารถถวายงานสนองพระราชประสงค์ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วเพราะอ่อนด้อยต่อความรู้และความ
เข้าใจภาษาต่างประเทศ

2. การสร้างศัพท์ เป็นวิธีการทางภาษาอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาแล้ว
แม้ว่าในระยะแรกผู้ยืมอาจใช้วิธีการทับศัพท์คำยืมมาจากภาษาอื่น เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการสื่อสาร แต่บางครั้ง
วิธีการทับศัพท์อาจทำให้ออกเสียงไม่สะดวก อีกทั้งยังสื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจกันได้ยากในกลุ่มผู้พูดภาษาของตน
ดังนั้นผู้ยืมภาษาจึงอาจใช้วิธีสร้างคำใหม่ขึ้น โดยพยายามหาศัพท์จากคำที่คุ้นเคยมาใช้เรียกสิ่งนั้น ซึ่งในปัจจุบันเรียก
วิธีนี้ว่า “การบัญญัติศัพท์” ปรานี กุลละวณิชย์ (2534: 398) อธิบายว่า “การบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่ โดยใช้วิธีการทาง
ภาษาของตน เช่น เมื่อคนไทยเห็นน้ำแข็งซึ่งเป็นของใหม่ ก็ใช้วิธีการสร้างคำแบบคำผสมซึ่งเป็นวิธีการในภาษาไทย
เรียกสิ่งใหม่นี้ว่า น้ำแข็ง”

ในช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ขณะนั้นยังไม่มีการ
บัญญัติศัพท์เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ สรตี ใจสะอาด (2544: 14) อธิบายว่าน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ทรงนำคำ
ภาษาต่างประเทศมาแทรกอยู่ในเนื้อหาบ้างบางส่วน แต่มิได้เป็นอุปสรรคในการอ่านพระราชนิพนธ์เรื่องนี้แต่อย่างใด
โดยทรงนำมาใช้ใน 2 กรณีคือ “เป็นคำศัพท์สามัญที่ขณะนั้นยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ใช้ในภาษาไทย เช่น สเตชั่น มาจาก
คำศัพท์ว่า station (Engl.) หมายถึง สถานี แอควาเรียม มาจากศัพท์คำว่า aquarium (Engl.) หมายถึง ตู้ปลา ส่วนอีก
กรณีหนึ่งเป็นศัพท์เฉพาะ ซึ่งส่วนมากมักเป็นชื่อเรียกสถานที่ต่างๆ ที่เสด็จพระราชดำเนิน เช่น ถนนริโอ เดอ วิ โวลี –
Ruo de Rivoli (France) หรือ อเวนีอ เดอลีโอเปรา – Avenue de L'opera (French)”

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการใช้คำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์ไกลบ้านอย่างละเอียดถี่ถ้วน
นอกเหนือจากการที่ทรงใช้วิธีการทับศัพท์คำยืมจากภาษาอังกฤษแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรง
สร้างคำศัพท์ใหม่ขึ้นใช้แทนคำยืมอยู่หลายคำ ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าจะสอดคล้องกับคำอธิบายของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
(2540: 170) ที่ระบุว่า “การบัญญัติศัพท์ในประเทศไทยเริ่มมานานแล้วตั้งแต่มีการสัมผัสของภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ
อย่างจริงจังในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่ยังไม่มีการให้ความสนใจมากนัก และทำอย่างไม่เป็นทางการ”

วิธีการสร้างศัพท์ในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ทรงกระทำไว้ 2 ลักษณะคือ ทรงสร้างศัพท์เพื่อใช้แทนคำยืม
ภาษาอังกฤษ และทรงสร้างศัพท์เพื่อทรงตั้งชื่อให้กับสิ่งที่ยังไม่ทรงพบว่ามีคำนั้นอยู่ในภาษาอังกฤษ หรือในภาษาของ

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เจ้าของถื่นั้นๆ มาก่อน วิธีนี้มักทรงใช้ในการบรรยายสถานที่ อุปกรณ์เครื่องใช้ และเครื่องแต่งกาย ซึ่งเป็นสิ่งแปลกใหม่ที่ผู้อ่านชาวไทยส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคยมาก่อน ดังตัวอย่าง

เห็นเวลายังพอ พ่อเลยไปเที่ยวเวเนติมิเคลีย ทั้งที่แต่งเสื้อครุยลอมพอก กล่าวคือเสื้อฟรอกโก๊ตแลหมวกสูง คนที่นี้ออกจะอยู่ข้างที่ เพราะไม่มีใครใช้กัน ใช้แต่พวกเราเจ้านาย (เล่ม 1: 195)

ข้อความข้างต้นทรงสร้างคำศัพท์ว่า “เสื้อครุยลอมพอก” แทนคำยืมภาษาอังกฤษซึ่งทรงเขียนเป็นคำทับศัพท์ ประกอบกับคำไทยว่า “เสื้อฟรอกโก๊ตแลหมวกสูง” คำว่า “ฟรอกโก๊ต” มาจากคำว่า Frock coat แปลว่า เสื้อคลุมของผู้ชาย ซึ่งทรงสวมพร้อมพระมาลาทรงสูง ที่ทรงเรียกว่า “ลอมพอก” หมายถึง เครื่องสวมศีรษะรูปยาวแหลมคล้ายชฎา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 995) ทั้งนี้จะเป็นฉลองพระองค์แบบตะวันตกที่ทรงใช้เป็นการส่วนพระองค์และผู้ตามเสด็จ จึงไม่มีคำศัพท์เฉพาะในภาษาอังกฤษ ดังนั้นจึงทรงสร้างคำศัพท์ใหม่ว่า “เสื้อครุยลอมพอก” เพื่อให้ผู้อ่านนึกเห็นภาพขณะทรงฉลองพระองค์แบบผสมผสานนี้ได้ชัดเจนขึ้น

ออกจากที่อาบน้ำนี้แล้วไปที่อินฮะเลชั่น วันนั้นเปลี่ยนห้องใหม่เข้าไปที่ห้องใส่ไก่ เปนการใหญ่มาก มีแผ่นเหล็กกันสองข้าง มีท่อต่อปลายยางอินเดียรับเบอ แล้วมีแก้วเปนรูปคล้ายกับถ้วยล้างตา เอาปากเข้าไปรอกที่นั่นให้ควนเข้าในปาก แล้วให้ออกทางจุมุก (เล่ม 1: 337-338)

ข้อความข้างต้นทรงสร้างศัพท์โดยใช้คำไทยมาประกอบกันว่า “ห้องใส่ไก่” เพื่อทรงใช้แทนคำยืมที่เป็นภาษาอังกฤษว่า “อินฮะเลชั่น” (Inhalation) ซึ่งหมายถึงห้องสำหรับสูดไอน้ำรักษาพระอาการประชวร วิธีการสร้างศัพท์ใหม่เกิดจากการที่ทรงสังเกตลักษณะของอุปกรณ์ที่ใช้ในห้องนี้ ได้แก่ สายยาง “อินเดียรับเบอ” ซึ่งเป็นสายยางสำหรับส่งไอน้ำพุ่งเข้าทางปากและออกทางจุมุกของผู้ที่รักษาอาการเจ็บป่วย จึงช่วยให้ผู้อ่านสามารถนึกเห็นภาพห้องสูดไอน้ำที่มีอุปกรณ์ทางการแพทย์ได้เด่นชัด

นึกถึงจะมาหอมเบ็ดคูแห่งเต็มที จะเอาอะไรมาเล่น วนไปวนมาสักสองสามเที่ยว ตกลงซื้อกรามโมโฟน กล่าวคืออ้ายอ้อแอ้ ได้สั่งโดยกวตขันห้ามอย่าให้ส่งไปบางกอก ให้เอาตามเสด็จมาหอมเบ็ดด้วย คราวนี้พอเวลาว่าง ฟังอ้ายอ้อแอ้แต่เปนน้อแอ้เพลงฝรั่ง (เล่ม 2, หน้า 379)

ข้อความข้างต้นทรงสร้างศัพท์ว่า “อ้ายอ้อแอ้” เพื่อทรงใช้แทนคำยืมภาษาอังกฤษว่า “กรามโมโฟน” (Gramophone) หรือเครื่องเล่นแผ่นเสียง ซึ่งทรงซื้อที่เมืองฮอมเบ็ค เพื่อทรงไว้ผ่อนคลายพระอิริยาบถ วิธีการสร้างศัพท์ใหม่นี้ทรงใช้คำไทยที่เป็นคำเลียนเสียงคือ “อ้อแอ้” มาตั้งเป็นชื่อเรียกเครื่องดนตรีชนิดนี้ประกอบกับคำเรียกคือ “อ้าย” เมื่อทรงกล่าวถึง “อ้ายอ้อแอ้” จึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำยืมภาษาอังกฤษได้ง่ายขึ้น

การสร้างคำใหม่ในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านอีกลักษณะหนึ่งคือ ทรงตั้งชื่อให้กับสิ่งที่ยังไม่ทรงพบว่ามีค่านั้นในภาษาอังกฤษ โดยทรงสังเกตจากรูปร่างลักษณะที่โดดเด่นของสิ่งนั้นและทรงนำมาเชื่อมโยงกับความหมายของคำในภาษาไทย ดังตัวอย่าง

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปลั๊กดับไฟแลเปิดไฟอยู่ข้างที่นอน ไม่ต้องพึ่งพระบารมีพวกมหาดเล็ก เปิดปิดได้เองตามใจ ตู้นั่งตั้งอยู่ตรงปลายเตียง ตู้นั่งหน้าอยู่ริมกราบเรือ ตู้นั่งหน้านี้มีอายหัวฟูล้างหัวได้เช่นพระองค์สายให้ (เล่ม 1: 26-27)

ข้อความข้างต้นทรงสร้างศัพท์ว่า “อายหัวฟู” เพื่อทรงใช้เป็นชื่อเรียกอุปกรณ์ที่ใช้น้ำโดยการฉีดสำหรับทำความสะอาด ซึ่งทรงพบเห็นบริเวณตูล้างหน้าบนเรือ “ซัคเซน” ซึ่งเป็นเรือเมล์ที่ประทับเพื่อเสด็จไปยุโรป แต่เนื่องจากไม่ทรงพบคำเรียกชื่อสิ่งนี้ จึงทรงตั้งชื่อใหม่ที่เป็นคำไทย โดยทรงสังเกตจากรูปร่างลักษณะ และประโยชน์ใช้สอย โดยทรงขยายรายละเอียดว่า “เช่นพระองค์สายให้” ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจสิ่งเดิมที่ผู้อ่านเคยรับรู้มาก่อน (อุปกรณ์ชนิดนี้ในปัจจุบันน่าจะตรงกับว่า “ฝักบัว”)

เหล้าอิตาเลียน ที่กินนี้ มีสองอย่างสำหรับกินต่างน้ำ เหล้าเหลืองรสเปรี้ยวอ่อนหนอยหนึ่ง เหล้าแดงรสหวานดื่มง่าย แต่ถ้าเทียบกับเหล้าอื่นแล้วจะว่าอ่อนไม่ได้ ฉุนทั้งคู่ขึ้นตาตีทีเดียว เครื่องที่จะรินต้องมีเครื่องโก้งแก้งคล้ายรางปืนใหญ่ เมื่อวางขวดแล้วเวลาจะริน ชันคองข้างหลังเหมือนยกปืน (เล่ม 1: 115-116)

ข้อความข้างต้นทรงเล่าถึงเหล้าอิตาเลียนว่ามีหลายชนิด แต่เนื่องจากไม่ทรงพบคำศัพท์ที่เป็นชื่อเรียกเครื่องรินเหล้าโดยตรง ดังนั้นจึงทรงสร้างศัพท์ใหม่เป็นคำไทยว่า “เครื่องโก้งแก้ง” โดยทรงสังเกตจากรูปร่างลักษณะ และทรงนำไปเปรียบเทียบว่าคล้ายกับรางปืนใหญ่ที่มีอยู่ในเมืองไทย เพื่อให้ผู้อ่านนึกมองเห็นภาพในเชิงเปรียบเทียบอุปกรณ์แปลกใหม่นี้กับสิ่งที่คุ้นเคยได้ชัดเจนขึ้น

3. การแปลศัพท์ ในที่นี้หมายถึง การใช้คำสองภาษามาอธิบายความหมายให้แก่กัน ในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ทรงใช้คำไทยที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกันมาอธิบายความหมายของคำยืมภาษาอังกฤษ โดยทรงกำกับคำที่ช่วยแนะผู้อ่านเอาไว้ เช่น “คือ” “ใช้ว่า” “เรียกว่า” “แปล” ฯลฯ วิธีการแปลศัพท์ทรงนำมาใช้ในการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นชื่อเฉพาะของสถานที่ สิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนอกกับปฏิกิริยา หรืออาการนามต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายของชื่อเฉพาะซึ่งเป็นคำยืมภาษาอังกฤษที่กำลังทรงอธิบายได้ง่ายขึ้น วิธีนี้สะท้อนให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเชี่ยวชาญและแตกฉานทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่าง

คำที่เรียกว่าริเวียรา คือเมืองแถบนี้นั่นแปลออกแล้ว ริวา ใช้ว่า เปนท่า คำว่าริเวียรา ข้างแปลตรงไม่คลาศเคลื่อนกับคำว่าปลาของเราเลย ปลาเหล่านี้ยังไข้อยู่ในเมืองสงขลาแลเมืองอื่นๆ ข้างได้ แต่ในกรุงแต่ก่อนคงเรียกเหมือนกัน เช่นเรียกว่าประทาคูจาม ทาคองจะตกเอก เมื่อตกเอกเสียแล้วจะอ่านว่าประทาก็ไม่ได้ความ จึงแก้ ล ไปโดยเดาว่าคนจะเรียก ร เปน ล เปน ประทาคู ปลาจะคงจะอยู่ข้างท้ายเมืองทิสได้ริมทะเล จึงได้เห็นวาทรงกันกับริเวียรา (เล่ม 1: 220-221)

ข้อความข้างต้นทรงอธิบายคำว่า “ริเวียรา” (Riviera) ซึ่งเป็นชื่อเมืองอยู่ติดริมทะเลของฝรั่งเศส โดยทรงใช้วิธีแปลศัพท์ด้วยการใช้คำไทยที่มีความหมายพ้องกันคือคำว่า “เปนท่า” และทรงขยายรายละเอียดโดยทรงเทียบเคียงกับ

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คำพ้องความหมายในภาษาไทยอีกคำหนึ่งคือว่า “ปละท่า” ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้รู้ความหมายของคำยืมภาษาอังกฤษไปพร้อมๆ กับการเข้าใจที่มาของคำไทย และสามารถนึกเห็นภาพของเมืองริเวรราได้ชัดเจนขึ้น

เมื่อพักพอสมควรแล้ว ได้ลงมืออิลลูมินเนชัน การอิลลูมินเนชันนั้นก็คือจุดดอกไม้สีแดง มีเครื่องบังให้แสงสว่างจับผนังคาเชอลที่ร้านนั้น จนแลดูเหมือนหนึ่งถ่านที่กำลังติดเพลิง แล้วลงมาอิลลูมินเนชันตพาน ซึ่งเป็นตพานโบราณหลายร้อยปีมาแล้วเหมือนกับคาเชอลนั้น แล้วจึงจุดดอกไม้ในเรือกลางแม่น้ำ การจุดดอกไม้เหล่านี้งามดีมาก เสียงพลุดังก้อง เพราะมีเขาทั้งสองฟาก (เล่ม 1: 352)

ข้อความข้างต้นทรงกล่าวถึงคำยืมภาษาอังกฤษคือ “อิลลูมินเนชัน” (Illumination) ซึ่งเป็นการจุดพลุเพื่อเฉลิมฉลองจนเห็นเป็นสีแดงสว่างไสว ทรงแปลศัพท์คำนี้ว่า “การจุดดอกไม้สีแดง” ซึ่งคำว่า “มตาด” ในภาษาไทยหมายถึงดอกไม้ไฟชนิดหนึ่ง มีสีต่างๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 846) เมื่อทรงเล่าถึงการอิลลูมินเนชัน ของคนยุโรป จึงทำให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจความหมายของคำยืมภาษาอังกฤษและนึกเห็นภาพที่ทรงบรรยายได้

เมืองนี้ยังเป่นอยู่เป่นเปลที่เกิดของลูกไม้ถักที่เรียกว่า เล็ค ซึ่งมีน้อยแห่งในประเทศยุโรปจะทำได้ดีถึงเท่านี้ จึงเป่นที่ขึ้นชื่ออยู่แต่เวนิส ปารีสเซลส์ แลในเมืองฝรั่งเศส แลเป่นที่ทอแพรแลก้ามหยืดดอก ซึ่งใช้หุ้มเก้าอี้แลทำยามถวายพระ ที่งามๆ เท่าไรไปจากที่นี้ ไม่ใช่ทำด้วยเครื่องจักรเครื่องกล เป่นของทำด้วยมือจริงๆ พอได้ไปเห็นแก่ตา ราคาส่งถูกกว่าซื้อในบางกอกเกือบครึ่งตัว (เล่ม 1: 256)

ข้อความข้างต้นทรงใช้คำไทยว่า “ลูกไม้ถัก” ซึ่งเป็นความหมายของคำทับศัพท์ว่า “เล็ค” (Lace) ซึ่งแปลว่า “ถัก” เมื่อทรงนำมาประสมกับคำไทยอีกคำหนึ่งคือ “ลูกไม้” จึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำว่า “เล็ค” ได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังทรงเปรียบเทียบว่าเมืองเวนิส ประเทศอิตาลี “เป่นอยู่เป่นเปลที่เกิดของเล็ค” ซึ่งทรงหมายถึงเป่นแหล่งผลิตของสินค้าส่งออกที่มีชื่อเสียง

ต่อนั้นไปได้ไปออเรนเยอริคือสวนส้ม คำที่เรียกว่าสวนส้มนี้ใช้ว่าจะเป่นสวนส้มอย่างเช่นแถบริเวรราข้างอิตาลี ซึ่งเป่นสวนปลูกกลางแจ้งเหมือนอย่างบ้านเราธรรมดา นี้จะหาส้มสักต้นหนึ่งที่อยู่กลางแจ้งไม่มีนอกจากปลูกในกระถาง เพราะเหตุที่อยู่กลางแจ้งทหนาวไม่ได้ตายหมด นาทหนาวต้องเข็นเข้าไว้ในร่ม จึงต้องปลูกตีหลังคากระจกสำหรับเข็นกระถางส้มเข้าไปเก็บ (เล่ม 1: 388)

ข้อความข้างต้นทรงใช้คำว่า “ออเรนเยอริ” (Orangery) ซึ่งเป็นคำยืมภาษาอังกฤษ และทรงใช้คำไทยที่มีความหมายตรงกันคือ “สวนส้ม” มารับเอาไว้ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำยืมภาษาอังกฤษนั้นได้ทันที แต่ทรงเล่ารายละเอียดของสวนส้มแห่งนี้ ซึ่งอยู่ที่เมืองบาเดนาบาเดน ประเทศเยอรมนีว่าเป็นสวนส้มที่แตกต่างจากแถบริเวรราและในเมืองไทย เนื่องจากเป็นส้มที่ปลูกในกระถาง และต้องอยู่ในเรือนกระจก

4. การเปรียบเทียบ ในที่นี้ได้แก่ การใช้คำยืมภาษาอังกฤษโดยทรงใช้คำไทยมากล่าวเปรียบเทียบเอาไว้ เพื่อแสดงให้เห็นทั้งความเหมือน ความต่าง ขนาด และลำดับชั้น ทั้งนี้มักทรงใช้คำแสดงการเปรียบเทียบมาประกอบไว้ในเนื้อความที่ทรงอธิบาย ได้แก่ “เหมือน” “ราว” “อย่าง” “คล้าย” หรือถ้าเป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างก็ทรง

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ใช้คำแสดงการปฏิเสธว่า “ไม่เหมือน” “ต่างจาก” เป็นต้น วิธีการเปรียบเทียบที่มักทรงใช้ในการกล่าวถึงบุคคล สถานที่ สัตว์ สิ่งของ อาหาร พันธุ์ไม้ อันได้แก่ ดอกไม้ ผลไม้ ต้นไม้ รวมทั้งลักษณะทางธรรมชาติ ดังตัวอย่าง

เขาล็อบบี้เป็นเขาเทือกใหญ่ยาวไม่ใช่ลูกเดียวมากยอด สูงกันในระหว่างประเทศอิตาลีกับ สวิตเซอร์แลนด์แลฝรั่งเศสเหมือนอย่างกับเขาคิมาลัยแลพระสุเมรุกันประเทศอินดูตากับฝ่าย จีนข้างเหนือฉนั้น (เล่ม 1: 289)

ข้อความข้างต้นทรงเล่าถึงเทือกเขาล็อบบี้ (Alps Mountain) ซึ่งกันเขตแดนระหว่างประเทศอิตาลีกับ สวิตเซอร์แลนด์ โดยทรงบรรยายลักษณะของเทือกเขานี้ว่า “เหมือนอย่างกับเขาคิมาลัยแลพระสุเมรุ” และทรงขยาย ความเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้อ่านนึกมองเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้นว่า เทือกเขาคิมาลัยและพระสุเมรุทำหน้าที่เช่นเดียวกับ เทือกเขาล็อบบี้คือ “กันประเทศอินดูตากับฝ่ายจีนข้างเหนือ”

ดอกนาซีซัสนั้นคล้ายดอกจ๊วยเซียอย่างลา ก้านเป็นโพรงอกในใต้ต้นไม้ใหญ่ เป็นไม้ป่า สูง ประมาณสักสิบห้าสิบหกนิ้ว หกกลีบสีขาว เกสรข้างในเป็นจอกเหลืองเหมือนจ๊วยเซีย ขอบจอกเป็นสี แดง ใสกลางสีม่วง ฤดูนี้แล้วออกเต็มไปทั้งนั้น (เล่ม 1: 296)

ข้อความข้างต้นทรงกล่าวถึงดอกนาซีซัส (Narcissus) ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำถิ่นของสวิตเซอร์แลนด์ ขณะเสด็จ ประพาสยังเมืองนี้ตรงกับกรจางงานเทศกาลประจำปี “เฟดนาซีซัส” หรือที่ทรงใช้คำไทยว่า “สงครามบุปผชาติ” ทรง เปรียบเทียบดอกนาซีซัสว่าคล้ายกับ “ดอกจ๊วยเซียอย่างลา” ในเมืองไทย คำว่า “ลา” หมายถึงมีกลีบชั้นเดียว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1004) โดยทรงอธิบายรายละเอียดต่างๆ ของดอกนาซีซัสเทียบขนานกับการกล่าวถึงรูปร่าง ลักษณะของดอกจ๊วยเซีย ได้แก่ ก้าน ขนาดลำต้น กลีบดอก สีของดอก สีของเกสร และสีใ้เกสร วิธีการดังกล่าวนี้ย่อม ช่วยให้ผู้อ่านสามารถนึกเห็นภาพของดอกนาซีซัสได้ชัดเจนขึ้น

จนสายแล้วจึงได้เข้าไปในพยอด (คำนี้เป็นภาษานอร์วีเจียน ไม่ใช่อ่านว่า พะยอด ต้องอ่านออกมาให้ พร้อมกันทีเดียว อย่างกรอก ไม่ใช่กระอก) คลื่นก็สงบ ลักษณะที่เรียกว่า พยอดนี้ไม่ใช่แม่น้ำไม่ใช่อ่าว แต่เป็นห้วงน้ำทะเลลึกเข้าไปเหมือนคลองหรือแม่น้ำ เล่ม 2: 22-23)

ข้อความข้างต้นทรงกล่าวถึง “พยอด” (Fyord) โดยทรงเปรียบเทียบความแตกต่างกับลักษณะธรรมชาติที่พบเห็น ได้ในเมืองไทยคือ “ไม่ใช่แม่น้ำไม่ใช่อ่าว” และทรงเปรียบเทียบลักษณะที่เหมือนกันว่า “เหมือนคลองหรือแม่น้ำ” วิธีที่ทรง ใช้อธิบายคำว่า “พยอด” แม้ผู้อ่านอาจไม่เคยเห็นมาก่อน แต่ก็พอนึกภาพได้จากการเทียบเคียงกับลักษณะธรรมชาติที่ ต่างกันและเหมือนกันที่มีอยู่ในเมืองไทย

การเปรียบเทียบที่เป็นคำยืมภาษาอังกฤษกับคำในภาษาไทย นอกจากจะทรงใช้วิธีการเปรียบเทียบความ เหมือนกัน ความคล้ายคลึง หรือความต่างกันแล้ว บางครั้งยังทรงเปรียบเทียบให้สิ่งที่พบเห็นซึ่งไม่มีชีวิต กลับมีชีวิตได้ เหมือนคนโดยทรงเลือกใช้คำกริยาแสดงอาการของคนไปใช้กับสิ่งที่ทรงเล่า ดังตัวอย่าง

ไปดูน้ำทะเลเหนือกับทะเลวันตกต่อกัน เขาเรียกว่า แบดเตอลออฟซี ทะเลสองทะเลนี้ไม่ปรองดอง กันเลย ที่ปลายแหลมในระหว่างกว้างประมาณสักสิบลวา ยาวออกไปในทะเล ประมาณสักสามไมล์

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คลื่นทะเลเหนือกับคลื่นทะเลวันออกเงาะไหลไปโดนกันที่ตรงนั้น เป็นผอยขาวพุ่งขึ้นสูง ๆ อยู่เป็น
นิจ (เล่ม 2: 20)

ข้อความข้างต้นทรงกล่าวถึงบริเวณที่เรียกว่า “แบดเดอลออฟซี” (Battle of Sea) ซึ่งอยู่ในเมืองคริสเตียนีเย ประเทศนอร์เวย์ บริเวณนี้เป็นที่บรรจบกันของน้ำทะเลที่ไหลมาจากทางทิศเหนือและทิศตะวันออก ทรงใช้คำบอก
ปฏิเสศคำกริยาแสดงอาการของคนคือ “ไม่ปรองดอง” ซึ่งมีความหมายเดียวกับคำว่า Battle ที่แปลว่า การปะทะ เมื่อ
ทรงอธิบายการเคลื่อนไหวของคลื่นที่ซัดเข้าหากันด้วยกำลังแรง จนเกิดเป็นผอยขาวพุ่งขึ้นสูงเหนือผิวน้ำเป็นระยะ ทรง
เปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคนที่ไม่ชอบพอกัน จึงมีแต่จะใช้ความรุนแรงเข้าทำห้ำหั่นปะทะกันอยู่เสมอเช่นเดียวกับทะเล
ที่ทรงกล่าวว่า “ทะเลสองทะเลนี้ไม่ปรองดองกันเลย” การเปรียบเทียบให้สิ่งไม่มีชีวิตกระทำอาการได้เช่นเดียวกับคน
ในทางวรรณกรรมจัดให้เป็นภาพพจน์ชนิดหนึ่ง ดังที่วรรณพร พงษ์เพ็ง (2547: 129) ระบุว่า “ทรงใช้ภาพพจน์บุคคลิษ
ฐาน เพื่อขยายปรากฏการณ์ธรรมชาติให้เกิดความชัดเจนสมจริง”

สรุป

คำยืมภาษาอังกฤษที่มีอยู่ในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ถึงแม้จะมีใช้อยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยเป็นถ้อยคำในภาษาต่างประเทศซึ่งในช่วงเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ยังไม่มี
การบัญญัติคำไทยมาใช้แทนอย่างเป็นทางการ ประกอบกับคำยืมภาษาอังกฤษหลายคำที่ทรงนำมากล่าวไว้ก็เป็นศัพท์
เฉพาะ อาทิ ชื่อนุคคูล ชื่อสถานที่ ชื่อวัตถุสิ่งของ ชื่อพืชพรรณ ชื่อสัตว์ ตลอดจนชื่อเรียกลักษณะทางธรรมชาติที่ไม่มีใน
เมืองไทย จึงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงได้ยากที่จะไม่ให้ปรากฏคำยืมภาษาอังกฤษในบทพระราชนิพนธ์ที่เป็นสารคดีท่องเที่ยว
ต่างแดน

แม้ความยากยิ่งของการสร้างสรรค์บทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านจะอยู่ที่คำยืมภาษาอังกฤษ อันเป็นหน่วย
ทางภาษาระดับ “คำ” ซึ่งเป็นหน่วยสื่อความหมายที่เล็กที่สุด หากแต่การปรุงแต่งถ้อยคำดังกล่าวด้วยวิธีการอันสุนทรีย
เพื่อให้เกิดความไพเราะงดงาม จับจิตจับใจผู้อ่านย่อมมีความยากยิ่งขึ้นเป็นทวี โดยเฉพาะเมื่อคุณภาพความรู้และ
ความคิดระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านยังเป็นพลวัตต่อกัน การโน้มน้าวระรื่นใจของผู้อ่านให้ไหลคล้อยตามงานของตนจึงมี
เพียงกวีและปราชญ์เท่านั้นที่จะกระทำได้

การใช้คำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้
เป็นเพียงเครื่องมือทางภาษาที่มีขนาดเล็กจิ๋วซึ่งดูเหมือนไม่สลักสำคัญมากนัก หากแต่กลับฉายภาพเรื่องราวแปลกใหม่
อันมากมายได้อย่างเหมาะเจาะ งดงาม และกระจำใจ ซึ่งทั้งมวลล้วนประกอบขึ้นด้วยพระอัจฉริยภาพอย่างเอกของ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงเป็นทั้งกวี และปราชญ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จนผู้อ่านเกิดความ
จำเริญอารมณ์ จำเริญใจ และจำเริญปัญญาทุกครั้งที่ได้อ่าน

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2551). พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ฉบับมีรูปภาพ เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โกลบอลอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น.
- _____. (2551). พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ฉบับมีรูปภาพ เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โกลบอลอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2547). “รัชกาลที่ 5 กับการเสด็จ อินเดีย พ.ศ. 2414 และความเข้าใจต่อการปฏิรูปแห่งรัชสมัย”. ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และอรอนงค์ ทิพย์พิมล (บรรณาธิการ). เอกสารสรุปการสัมมนาวิชาการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ 150 ปี รัชกาลที่ 5: สยามกับอุษาคเนย์และชมพูทวีป. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ตำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2555). ประชุมพระนิพนธ์ สรรพความรู้. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2519). วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2548). การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปราณี กุลละวณิชย์. (2534). “การเปลี่ยนแปลงของภาษา”. ใน เอกสารการสนทนาวิชา ภาษาไทย 3 หน่วยที่ 7-15. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วงศ์ สงเจริญ, พลเรือเอก และวารสาลีศรี สงเจริญ. (แปลและเรียบเรียง). ม.ป.ป. สมเด็จพระปรมหาราชกับนักเขียนฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเอกชนพัฒนาภูมิภาค.
- วรรณพร พงษ์เพ็ง. (2547). ภาษาจินตภาพในเรื่องไกลบ้าน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ อรุณมานะกุล. (2551). อักษรวิธีไทยและการถอดอักษรระหว่างภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระ ภาณุทานนท์. (2541). คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษจากบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศึกษาริการ, กระทรวง. (2546). ยิงยศพระปรมหาราชเรื่องโลกซ่องสุดดี. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย.
- ศรศักดิ์ ชูสวัสดิ์, พ.อ.ดร. (2554). เมื่อต้องเสด็จ “ไกลบ้าน”. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สรดี ใจสะอาด. (2544). “95 ปี พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน”. วารสารศูนย์บริการวิชาการ. 1 (มกราคม – มีนาคม): 12-15.
- สรดี ปรีชาปัญญากุล. (2551). “จดหมายเหตุรายวัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: ต้นเค้าการเขียนสารคดีท่องเที่ยวยุคแรกของไทย”. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 25 (กันยายน - ธันวาคม), 1-21.

สุนทรียวิธีของคำยืมภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์
เรื่อง ไกลบ้าน
พัชรีย์ จำปา
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2525). “ลักษณะของการยืมภาษาและวัฒนธรรมต่างประเทศที่ปรากฏในภาษาไทย”.
ศาสตร์แห่งภาษา. 1, 2 (มิถุนายน): 63-78.
- _____. (2540). ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา. กรุงเทพฯ: โรง
พิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.